

De Gasfabriek

Waar nu wordt gewerkt aan het realiseren van nieuwe woningen aan de Willaerlaan en de Wilgenhof, werd meer dan honderd jaar geleden de eerste steen gelegd van de gasfabriek die de Scherpenzellers het nodige comfort bracht. Dat de gasproductie ook zorgde voor overlast in de vorm van bodemvervuiling was men zich toen niet bewust. Er werden in ieder geval geen maatregelen getroffen om dat te voorkomen. Met alle gevolgen van dien.

Van 1913 tot 1960 is er aan de Smitssteeg in de gasfabriek gas geproduceerd dat in eerste instantie alleen wordt gebruikt voor straatverlichting. Daarom spreekt men ook van lichtgas. Aansluiting op elektriciteit vindt hier pas in 1926 plaats. Burgemeester Anton Royaards legt in het bijzijn van Scherpenzeelse notabelen de eerste steen. Naast een fabriek voor de gasproductie, komen er ook twee grote gashouders voor de opslag van gas. Het lichtgas wordt gewonnen uit steenkool. De steenkool wordt niet verbrand, maar in een zogenaamde kamer (retort) opgesloten en tot achthonderd graden verhit. Bij die temperatuur komt het gas in de steenkool vrij. Het wordt vervolgens uit de retort afgezogen en opgeslagen in de gashouders. Het restproduct, de cokes, gebruikt men deels weer om de oven te stoken om een volgende partij steenkool te vergassen. De sintels die na verbranding van de cokes overblijven worden onder meer gebruikt voor de verharding van tuinpaden. Bij de gasproductie ontstaat ook giftig steenkoolteer.

3e van links : W.G. Renes. 6e van links: H. Homoet. 7e van links (achteraan) : T. Valkenburg (Lange Teus), daarvoor (8e van links) : onbekend, verder (9e, enz. van links): Ab Schimmel, F. van Walsem (gemeentesecretaris), Dhr. Royaards van Scherpenzeel. 1913

De eerste directeur van de Scherpenzeelse gasfabriek is Van Gangelen. Hij pleit ervoor zuinig om te gaan met gas. Te zuinig volgens sommigen, want de lantaarnopsteker steekt de straatlantaarns te laat aan. Later, als het gas ook in huis beschikbaar is om te koken, klagen de inwoners dat de gasprijzen te hoog is. Gebruikers hebben in hun woning een gasmeter die op munten werkt. De directeur waarschuwt bewoners niet te frauderen door de verzegelde meter open te breken. Tegen wie dat wel doet wordt proces verbaal opgemaakt. Munten kun je bij de gasfabriek kopen. Water dat zich door condensatie in de gasleidingen ophoopt, belemmert het transport van het gas. Daarom zijn op verschillende plaatsen door deksels afgedekte openingen in het netwerk aangebracht, zodat het water kan worden weggepompt. Beheerder Van Wezel heeft er haast een dagtaak aan. Plaatselijke transporteurs vervoeren de steenkool van station Woudenberg-Scherpenzeel naar de gasfabriek. De laagste inschrijver bij de jaarlijkse aanbesteding van het transport mag de kolen vervoeren. De gasfabriek is een continubedrijf waar slechts enkele werknemers in wisseldienst het bedrijf draaiende houden.

v.l.n.r.: Piet v.d. Grift, Van Wezel, Hendrik Van Velsen, Jan Bruggink

Bekende arbeiders bij de gasfabriek zijn Piet v.d. Grift, Henk van Velzen, Jan Bruggink en beheerder Van Wezel. Na de ontdekking van het aardgas bij Slochteren in 1959 is het al in 1960 afgelopen met de productie van lichtgas in Scherpenzeel. Daarmee komt ook een eind aan de stankoverlast voor de omwonenden. Job van Ginkel sloopt de gasfabriek in 1961. De vervuilde grond

wordt deels afgegraven en o.a. gebruikt voor het dempen van sloten en het aanleggen van tuinpaden in de Oranjestraat. De gashouders doen nog tot 1965 dienst als opslagtanks, maar verdwijnen aan het eind van dat jaar. Op het braakliggende terrein verrijzen niet lang daarna garageboxen en bejaardenwoningen. Daar metselt men ook een gebouw voor de distributie van het aardgas.

In 1971 slaat menigeen de schrik om het hart als na een explosie een metershoge vlam met een angstaanjagende fluittoon uit het gebouw komt. Pas vier uur later dooft de vlam als een ondergrondse afsluiter is dichtgedraaid. In 1990 toont onderzoek aan dat de grond op het voormalige terrein van de gasfabriek sterk is verontreinigd met cyanide en teerachtige stoffen. Ook de grond in de Oranjestraat is vervuild, net als het grondwater. Na nader onderzoek

informeert de gemeente in 1994 alle betrokkenen over de situatie. Het duurt echter nog tot 2007 voordat sanering van de grond in de Oranjebuurt een feit is. Meer dan 1200 kubieke meter vervuilde grond wordt vervangen door schone aarde. CvK de heer Cornielje zet persoonlijk de eerste schep in de grond. Voor het verkrijgen van subsidie moet het terrein waarop de gasfabriek heeft gestaan voor 1 januari 2015 zijn gesaneerd. Woningcorporatie Woonstede besluit 18 seniorenwoningen en twaalf garages te slopen om sanering mogelijk te maken. In 2011 stemmen alle 16 bewoners in met een Sociaal Plan en vindt ondertekening ervan plaats. Een door Woonstede ontworpen plan voor nieuwbouw van woningen wordt door omwonenden bekritiseerd. Zij maken met name bezwaar tegen de hoogte van het appartementencomplex. De plannen worden

meerdere keren aangepast en eind 2013 ondertekenen de woningcorporatie en de gemeente Scherpenzeel een overeenkomst over de herinrichting van het voormalige gasfabriekterrein. Er zullen 16 appartementen en 14 eengezinswoningen worden gebouwd. De sloop van de oude woningen en de sanering van de grond is in 2014 gerealiseerd. In juni 2015 is de bouw van de nieuwe woningen gestart.

Augustus 2015